

HEINRICH VON KLEIST

**RAZBITI
VRC**

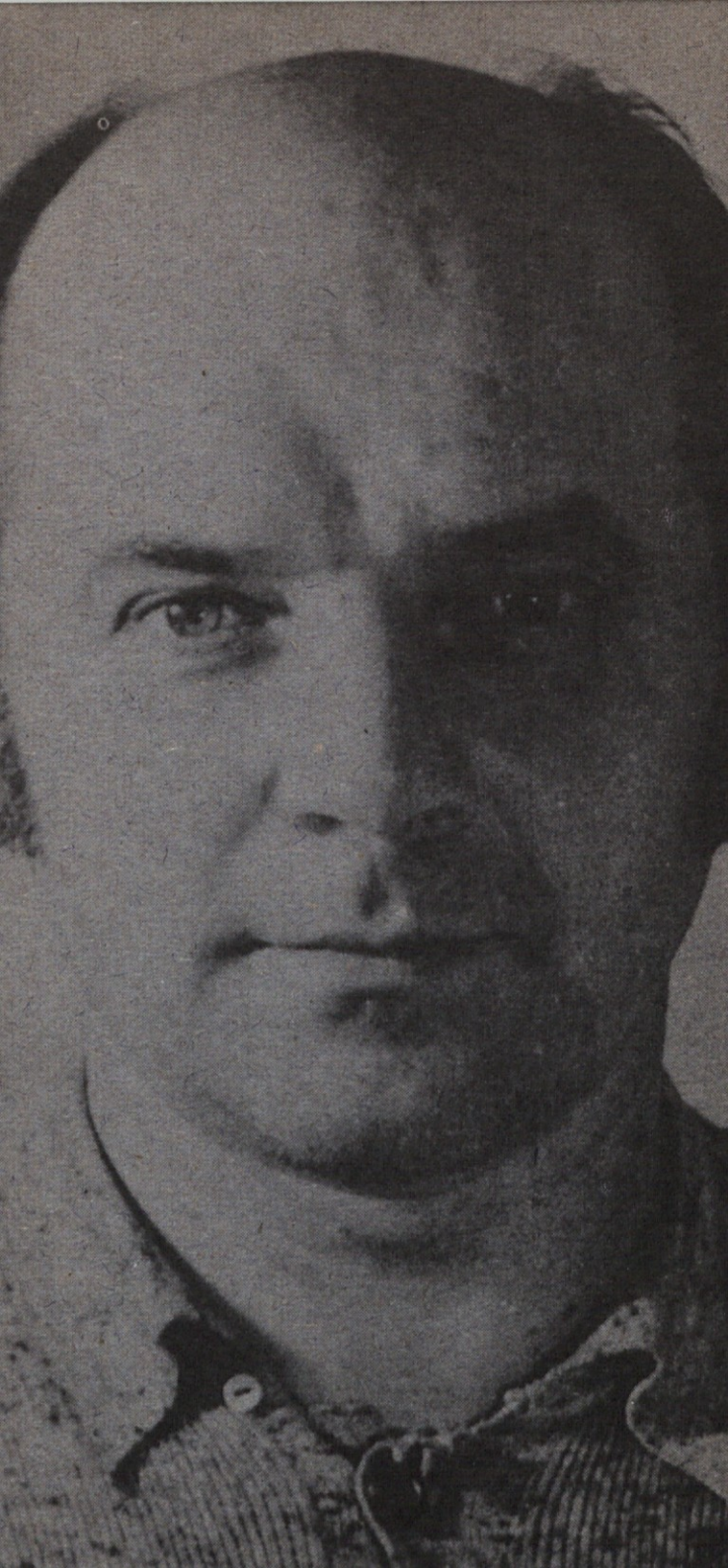

Industrija bombažnih izdelkov IBI. Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

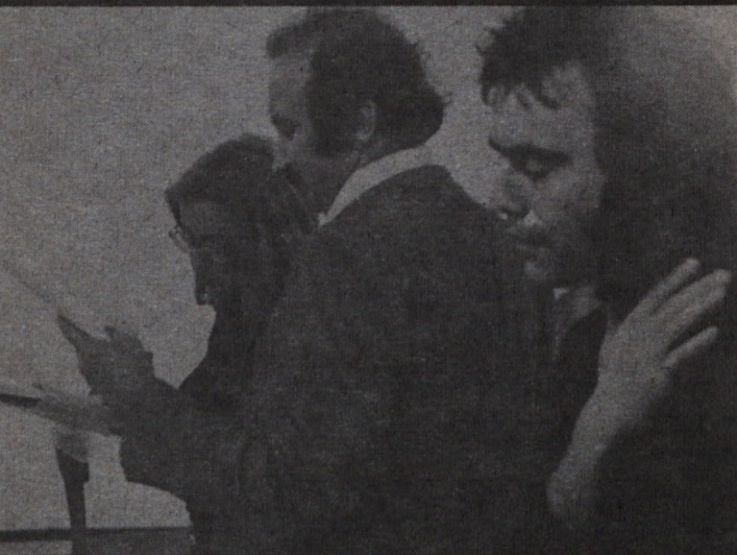
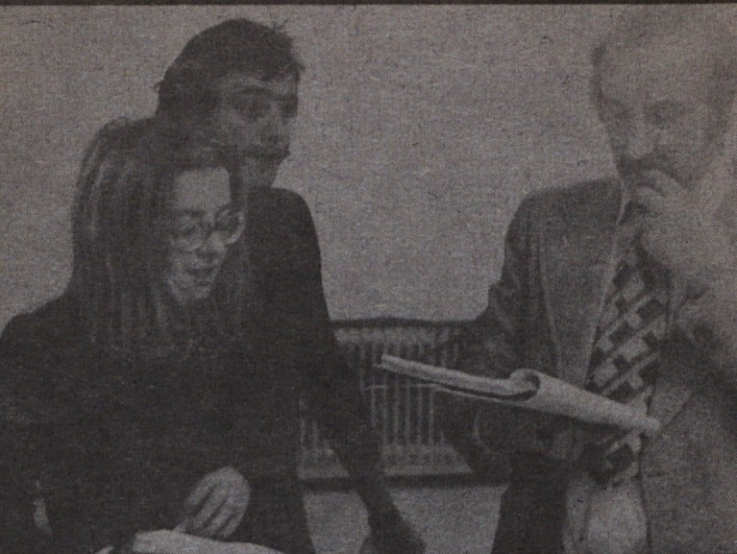

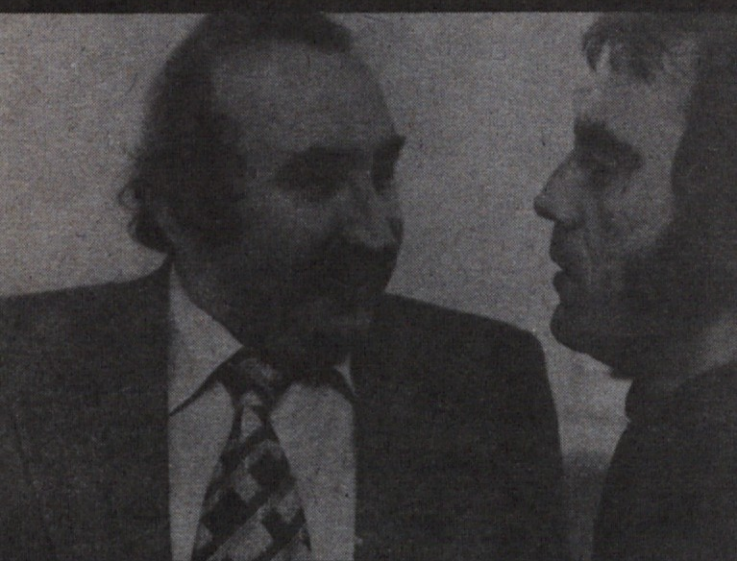
Walter, sodni svetnik	Jože Vunšek
Adam, sodnik	Tine Oman
Luč, pisar	Cveto Sever
Gospa Marta Urh	Irena Šiling
Eva, njena hči	Martina Štern
Vid Grčar, kmet	Tone Dolinar
Rupert, njegov sin	Janez Dolinar
Gospa Brigita	Biba Uršič
Sluga, birič	Lojze Ravikar
Dekli	Jasna Damjanovič
	Nuša Podržaj

Režija:	dr. Marko Marin
Scena:	Joža Krisper
Kostum:	Darja Vidic
Lektor:	Nataša Skrt
Slika (zavesa):	Cveto Zlate

RAZBIBINI VROČ

HEINRICH VON KLEIST :

ŠE O KLEISTOVEM RAZVITEM VRČU (Iz razgovora na bralni vaji)

Še danes si težko razložijo raziskovalci gledališke umetnosti, kako se je devetindvajsetletnemu Kleistu posrečilo ustvariti najboljšo nemško klasično komedijo, ko je vendar prav z njo obšel vse zakonite oblikovalne norme tedanje nemške dramaturgije, ki je ves čas obstoja iskala tako obliko pesniškega izraza, kakor je komedija, za katero pravi Schiller, da je „najvišji izraz svobodnega pesniškega navdiha in potrditev igrive in duhovite domiselnosti“. Kleist je to dosegel s tem, da je mimo vseh predsodkov segel po neklasičnem motivu iz vsakdanjega življenja na nizozemskem podeželju in ga z izvirnim občutkom za človeka sredi življenskih situacij oblikoval tako izvirno in domiselno, da še danes vabi gledališke oblikovalce k uprizorjanju in polni spored vseh pomembnejših evropskih gledališč. Res je tudi, da je Goethejeva predelava ob krsti uprizoritvi v Weimarju leta 1808, prav zaradi tega propadla, ker jo je hotel vkleniti v klasicistični kanon in ji dati večdejsko obliko. Tako se je zgodilo, da je ta najmanj klasična komedija postala najboljša nemška komedija. Čas dokazuje, da je bil Kleist res pesnik in obenem tako odličen opazovalec družbenega in osebnega življenja, da je moral ves svoj srd zoper takratni družbeni red, zoper sprijenost uradništva, zoper izkoriščanje uradnega položaja, zoper izdajo domovine zoper nemoralnost časa izliti prav v tej najboljši nemški komediji.

V Razbitem vrču se ves vaški svet razodeva kot hudomušna igra videza, naključja in resničnosti. Stari sodnik Adam izgubi pamet in si domišlja, da si bo pridobil Evo z izmišljeno naklonjenostjo do Ruperta, a se pri tem zaplete v sodni proces o razbitem vrču, ki ga do kraja razkrije in osramoti. V komediji niso slučajno izbrana imena Adam, Eva, Marta, Luč. Že v imenu je obsežen motiv zvodljivosti, skrbnosti, častnosti in karierizma: Adamov prvi padec, Evina zapeljivost, Martina skrbnost in častnost pa tudi Lučkina stanovska ambicioznost. Že v imenu je obsežen motiv, ki nas po naši kulturni tradiciji opredeljuje v svet nraavnih padcev in v osebi, ki ga nosi, določa princip, ki jo potem v zapletu zgodbe izda in napravi zanimivo; kako se pa v dani situaciji znajde in reši neugodnega položaja, po tem šele spoznamo vse njene pozitivne in negativne lastnosti: takrat šele vidimo, kakšen je njen etični in človeški obseg. Adamu vitalnost in zdrava natura narekujeta beg iz zadrege za vsako ceno, pa čeprav mora zaradi tega odstopati od svojih človeških načel in žrtvovati svoj družbeni položaj. Zaradi usodne zmote se teh načel in nevarnosti v danem trenutku niti ne zaveda. Evi gre za pristno čustvo in srečo, se pravi za Ruperta, zato dovoli Adamovo zvijačo a ko se izkaže, da je Rupert izven nevarnosti, ga sama spodbuja k maščevanju, torej je dejavna in razsodna, nikakor pa ne naivna in preplašena. Marta je vitalna in skrbna gospodinja, ki je tako zmotno prepričana v svoj prav, da kar naprej sili v svojo lastno zmoto; zaradi pristrastnosti ji je odvzeto pravo spoznanje. Walter je utelešeni ideal državnika, kakor si ga je želel in zamislil Kleist; „Pregledam le naj, ne kaznujem“. Tako nam iz okvira flamskega podeželja, kjer je vse neurejeno, dvomljivo in sprijeno izstopajo ljudje, ki živijo in se pehajo v svojem svetu vsak za svojim ciljem podobni nam, ki v drugačnem okolju počnemo enake stvari.

Pri odločanju za uprizoritev v kranjskem Prešernovem gledališču je bil marsikateri pomislek za in proti. Delo spada v vrh svetovne komediografije in je čas, v katerem je bila napisana daleč za nami. In vendar moramo dati gledalcem zadoščenje z Molierovim odgovorom v pismu Ludviku XIV.: „Ker je naloga komedije, da ljudi poboljšuje s tem, da jih zabava, sem mislil, da ne morem storiti nič boljšega, kot da svojemu stoletju pokažem v zrcalu njegove napake in pregrehe in,

da jih s tem napadem." Obenem pa moramo skrbeti, da Kleist ostane to kar je, čeprav problem, ki ga v tej komediji obravnava, ne sega do našega časa. Podrobni študij te komedije pa potrjuje, da vsako delo, ki ima opraviti s človekom in njegovo nravjo ter nima nameña samo zabavati, ampak tudi oblikovati, nikoli ne izgubi umetniške žlahtnosti, pa če tudi so motivi sčasoma izgubili svoj pomen. Pri gledanju predstave ne kaže tedaj zasledovati samo zgodbo, čeprav je ta podana dovolj napeto in kriminalistično, nanaša se na Kleistov čas in v njem neurejene sodne razmere na nizozemskem podeželju, pač pa je treba iskati bistvo vsega dogajanja v ljudeh, njihovih karakternih lastnostih in nagibih, s katerimi so medseboj zapleteni v dejanje. Te lastnosti pa se pri ljudeh le počasi spreminjajo: vedno so lažnjivi, pohotni, neumni, sprijeni, ambiciozni in spet zaljubljeni, ljubosumni, naivni, domoljubni in zvesti sebi ter svojim načelom.

Skupek najrazličnejših nasprotij v nas in v našem okolju nas ne prestando spravlja v odnose, ki niso vedno samo tragični, ampak tudi taki, da lahko dobrega opazovalca tudi zabavajo. To zabavanje ni v razkošnem smehu, ampak v lahkotnem in hudomušnem razpoloženju, ki dopušča podobne napake pri nas samih in jih trpi tudi takrat, kadar gledamo take in podobne napake ter situacije pri drugih. Dohodki pa včasih zelo komično izgledajo a le malo je treba, da bi se tragično končali. Razvijanje dogajanja na meji med tragičnim in komičnim je najbližje resnici in je zato najbolj prepričljivo. To je tudi največja estetska odlika Razbitega vrča. Saj ne gre samo za razbiti vrč in neprestano izvijanje iz situacije, v kateri se Adam nahaja spričo napovedanega Walterjevega obiska in včerašnjih dogodkov, za izprijenost uradniškega poslovanja, vražjevernost in zvodništvo, ampak gre tudi za dekliško čast, življenjsko srečo, varstvo domovine, upor zoper laž in poneverbe. Vse to pa v zapletanju in razpletanju govori o življenju kakršno je, o ljudeh kakršni so, o medsebojnih odnosih kakršni se nahajajo v družbi in doma včera danes in jutri, sleherni dan, dokler bo bivalo človeštvo. Tako nam Kleist še vedno in tudi danes pripoveduje, da je človek tak kakršen je, simpatičen v svojih nerodnostih, tragičen v svojih napakah, grešen v svojih nagonih in plemenit v svojih načelih; da je njegov svet občuten naravno, da so dimenzije njegovega bivanja razpotejnene od najbolj splošnih in občečloveških navad do najbolj intimnih in osebnih nagibov. V tej zmešnjavi idejnih in drugih navzkrižij, skušamo tudi mi danes najti svoje mesto, se v neprestanem obdelovanju osveščati in tako uveljaviti svojo uresničitev, pa naj bo že komična ali tragična. Pri tem pa se soočamo z vsemi mogočimi objektivnimi in subjektivnimi težavami v svetu, kateremu govori Kleist, da: „Zakon mora vladati, to vem a poleg njega tudi topla čustva.“

Ves ta idejni kompleks je prav tako živ danes, kakor v vsakem času in v vsaki družbi. Gre le še za to, kako naj vse ideje in prepletanja različnih človeških hotenj dobijo svojo odrsko podobo in gledališko uresničitev danes. V kranjskem Prešernovem gledališču smo se odločili, da bomo sledili avtorju in skušali oblikovati ljudi, kakor se jih je on zamislil, vse drugo naj bo podrejeno temu. Predstavo oblikuje igralec, ki je tudi del sredine iz katere izhaja gledalec. Če torej igralca vznemirjajo avtorjeve ideje, bodo tudi gledalca. Zato je potrebno slediti igralčevemu konceptu vloge, njegovi razlagi avtorja in slediti njegovim izpovednim težnjam, potem bomo lahko šele razumeli, kaj prav za prav želimo videti. Tako si prav ob uprizoritvi Kleistovega razbitega vrča lahko odgovorimo, kaj prav za prav je za naš čas gledališki dogodek ali uprizoritev. Ali ni tudi igralec del vsega današnjega, vsega tistega kar doživlja danes v svoji ožji in širši družbeni sredini, saj v njej živi in dela kakor gledalec. Se pravi v vsem je kakor gledalec, le ta razlika je, da ta svet, ki ga gledalec na odru doživlja, igralec posreduje preko svoje predstave zopet gledalcu. Čudovita je ta

igra, ko si podajate roke in se dopolnjujeta ali pa razhajata, občudujeta ali pa kritizirata.

Prišli smo do besede slog, ko je treba določiti, katero obliko bomo dali svojim predstavam gledališkega dohodka, ki ga upodabljamo. Tako, kakor je avtor postavljen na oder in zamišljen njegov notranji svet, tako je tudi podoba uprizoritve odraz tistih, ki jo oblikujejo. Največjo svobodo pri določanju vidne podobe nekegagledališkega dohodka daje osvoboditev vseh realnih predstav o prostoru, ljudeh in času v katerem je dejanje nastalo in daje neprimerno večje dimenzije izpovedi posameznega igralca in celote skupaj možnost svobodne predstavitve s sodobnimi sredstvi izražanja. Najmočnejše izrazno sredstvo je lastna invencija, ki jo določa starost, homogenost in ustvarjalna sposobnost igralskega zbora, kakor tudi vseh, ki pri predstavi sodelujejo. Zato bodo razočarani tisti, ki še vedno želijo, da bi bila na odru stena stena in stol stol. Današnje gledališče se bori za širše možnosti, večji obsek prostorskega občutka, ki ga lahko nudi prostor s štirimi stenami in večje časovne razmake, kot jih lahko določa neka časovna enota, neki historični čas, neka doba in večje družbeno okolje, kot nam ga lahko predstavlja omejena nizozemska provinca s svojimi ozkimi miljejskimi mejami. Danes cejo narodi ne zadoščajo več. Kleistovi ljudje lahko zažive in zadihajo šele takrat, ko se vseh teh meja osvobode in je njihova zamisel neomejena ali občeloveška.

Komedija Razbiti vrč je zelo obremenjena z določenim okoljem in je skoraj nemogoče ubežati naturalističnemu obeležju časa in prostora. Vse dosedanje uprizoritve so bile obremenjene s pravimi sodnimi dvoranami, ki jih poznamo iz najrazličnejših sodnih obravnav v gledališču in filmu. Želja da bi ostali zvesti svojim estetskim načelom je pri kranjski uprizoritvi pomagala prestopiti določene meje z omenjenimi rekviziti in s tem omogočila igralskemu zboru, da se razživi, prav kakor da bi Kleist za njih napisal to delo. S tem je bila zamisel določena in s pomočjo verza, ki ga je v slovenskem prevodu oblikoval Miran Jarc in dodal nekaj naše ljudske izrazne možnosti, naj bi igralci zaživel kot zdravi in elementarni ljudje iz tistih ljudskih vrst, ki jih duh časa še ni napravil mehkužne, snobistične, plehke in sprijene, ampak živijo kot samostojni organizmi v vseh plasteh človeškega rodu in so zato nosilci progresivnih sil razvoja. Zato so toliko komični kolikor tragični, se pravi narurni, življenjski, resnični in napredni.

V tem Kleistovem oznanjanju demokratičnih in razumevajočih, obenem pa odgovornih odnosov je njegov pomen tudi za današnji čas. V marsičem pa je celo napreden, saj hoče da odgovornost za svoja dela ne valimo na druge, ampak naj vsak sam zase odgovarja, da bo družba lahko v celoti odgovorna pred posameznikom in posameznik pred družbo. Kleistov čut odgovornosti je zahteval od njega tragičen konec njegovega življenja, nam pa je zapustil kot dediščino bogato zakladnico misli in idej, ki nas ob srečanju z njimi bogatijo in razvijajo v nas nove razsežnosti našega duha. Tako je torej uprizoritev te njegove komedije lahko tudi danes resničen umetniški užitek in bogat kulturni dogodek.

Marko Marin

PREBERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ

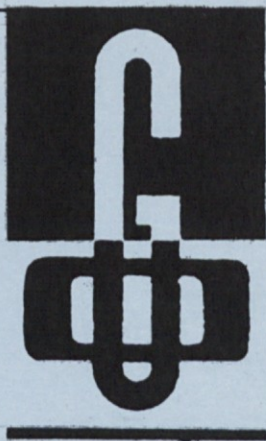
Elita

TRGOVSKO PODJETJE KRANJ

**specializirane prodajalne modnih oblačilnih
predmetov**

**V Kranju, Škofji Loki, na Bledu, Jesenicah
in Kamniku**

**GORENJSKA
OBLAČILA
KRANJ**

**V svojih temeljnih organizacijah združenega dela v
Kranju in na Jesenicah izdeluje modno žensko
konfekcijo. Proizvodni program obsega plašče,
kostime, obleke in krila.**

**Kolekcijo naših izdelkov si lahko ogledate v
industrijskih prodajalnah v Kranju in na Jesenicah.**

